

Szabó Pál:

**Sáry Pál: Előadások a római büntetőjog köréből
(Miskolci Egyetemi Kiadó, 2011. 162 oldal)**

A magyar romanisztikának régóta fennálló tartozása a római jogi stúdiók köréből a római büntetőjog. Marton Géza iránymutató tankönyve óta elsősorban a római magánjogot tekintették az egyetemi oktatásban mérvadónak. Brósz Róbert és Pólay Elemér tankönyve már egy önálló fejezetet szentelt a *delictum*okból fakadó köteleknek is. A Martont követő szerzők munkái, akár tan-, akár kézikönyv formájában, további tartalmi bővítést és hangsúlyeltolódást hoztak magukkal. Itt Molnár Imre, Zlinszky János, Jakab Éva, Földi András, Hamza Gábor, Benedek Ferenc és Bessenýő András munkáit kell feltétlenül megemlítenünk.

Mégis azt mondhatnók, hogy a 2011. év hazánkban a római büntetőjog éve volt, hiszen két olyan munka jelent meg, amelynek kifejezett célja a büntetőjog „egyenrangú” tárgyalása is. Nótári Tamásé Szegeden, Sáry Pálé Miskolcon. Nótári Tamás könyvének (Római köz- és magánjog, Szeged 2011. Lectum Kiadó) egy teljes fejezete szól a büntetőjogról (i.m.: 317–363), Sáry Pál viszont egy könyvben adta ki büntetőjogi tárgyú előadásait. Mindkét munka szándékoltan tankönyvnek, azaz a hallgatók számára készült. Közös vonással bírnak még abban is, hogy mindkét könyvnek a szerzők egykori professzor-tanárai, a római büntetőjog kiváló hazai kutatói voltak az ösztönzői. A szegedi Nótári Tamásnak Molnár Imre, a miskolci Sáry Pálnak pedig Zlinszky János professzorok. Sáry Pál legújabb könyvének lektorálását Molnár Imre vállalta.

Sáry Pál Zlinszky János tanítványaként kezdett foglalkozni a római büntetőjoggal. 1997 óta oktatja e stúdiót a Miskolci Egyetemen. E szerencsés indulás magával hozta kutatómunkájának folyamatos kibontakozását is, hiszen a szerző 1999 óta publikálja tanulmányait.

Bevallása szerint jelen könyvét eddigi tanulmányaiból és előadásai anyagából állította össze. Sáry Pál –figyelembe véve Zlinszky tíz évvel korábbi, büntetőjogi tárgyú könyvét (Római büntetőjog, Budapest, 1991)– a büntetőjog általános kérdésein túl (I–V. fejezet) elsősorban a római büntető eljárásjogot mutatja be (VI. fejezet). Ez jól illeszkedik korábbi tanulmányaihoz, de legfőképpen PhD. értekezéséhez, amelyet a L. Cornelius Sulla-féle büntetőjogi, büntető eljárásjogi reformok monografikus feldolgozásának szentelt (Sulla büntetőjogi reformjai, Miskolc 2002).

Sáry könyve a bűncselekmények közül kettőt önálló fejezetben (VII–VIII. fejezet), részletesen tárgyal. A rabszolga megrontását (*servi corruptio*) és a választási vesztegetést (*ambitus*). Az előbbi a *praetori* jogfejlesztés eredményeképpen került a büntetendővé nyilvánított tényállások közé és az idegen rabszolgák befogadásával vagy csalárd magatartás elkövetésére való szándékos rábírással valósult meg (87.). A választási vesztegetés bűncselekményének vizsgálata Németh György és Nótári Tamás könyvének megjelenése (Németh György – Nótári Tamás: Hogyan nyerjük meg a választásokat? Quintus Tullius Cicero: A hivatalra pályázók kézikönyve. Szeged, 2006.) óta magyar kutatók számára is elérhető. Sáry Pál tovább bővíti a vizsgáldást és a lehetséges források elemzésének bevonásával, egészen a császárkorig követi nyomon előfordulását.

A büntetések közül a szerző eddigi kutatásait is két önálló fejezetbe sűrítette (IX–X. fejezet). A keresztre feszítésről Sáry több tanulmányában írt elsősorban Jézus szenvedéstörténete kapcsán (Jézus szenvedéstörténetének jogi háttere. In: *Publicationes Universitatis Miskolcensis* 17, 2000, 233–244; A keresztre feszítés alkalmazása a Római Birodalomban. In: *Publicationes Universitatis Miskolcensis* 21/1, 2003, 211–238), de minden bizonnyal az egyik legteljesebb összefoglalása e büntetésről 2004-ben megjelent könyve (Keresztre feszítés az ókorban. Szent István Társulat, Budapest 2004).

Sáry Pál jelen könyvének IX. fejezetébe építette bele korábbi kutatási eredményeit. Ennek megfelelően a legsúlyosabb büntetésként (*summum supplicium*) alkalmazott keresztre feszítés történetét, a büntetés végrehajtását, az elítélt agóniáját részletesen ismerteti. A Római Birodalomban I. Constantinus császár törölte el e kivégzési módot, ennek megtörténtét a szerző a 334–337 közötti időre helyezi. Fejezetének végén továbbgondolásra alkalmas szempontként azt is felvetette, hogy a keresztre feszítés eltörlése után a helyére „*az akasztás, illetve a megfojtás egy speciális formája lépett*” (111, 149.). A bitófa megnevezésére pedig a *furca* szót kezdték használni, mert ezen, villa alakú bitófa ága közé szorították az elítélt nyakát és megfojtották (111.). Ezt igazolva hozzátesszük, hogy saját kutatásunk alapján ez az akasztási mód még a bizánci korszakban is gyakori volt, amelyet a bizánci források általában az anasztolopidzó igével neveztek meg és miniatúráikban is ábrázolták (Szabó Pál: Karó vagy bitófa? –A bizánci források jogi szóhasználatáról Bulcsú kivégzése kapcsán. Szeged, 2012. Középkortörténeti tanulmányok. Megjelenés alatt.).

A bányamunka büntetést a X. fejezet tárgyalja, az anyag gerincét a szerző a Molnár Imre professzor 70. születésnapjára megjelent tanulmánya adja (A bányamunkára ítélt szabályai a császárkori Rómában. Szeged, 2004. 309–332.). További érdekességként került a kötetbe a besúgókról, titkos ügynökökről, államvédelmi alakulatokról szóló fejezet (XI.) Ebből megtudjuk, hogy Claudius, Nero, Commodus császárok ugyanis előszeretettel alkalmaztak besúgókat elsősorban a *crimina maeistatis* üldözésére. A praetorianusok pedig hírszerző tevékenységet is folytattak. Hadrianus császár ügynökökből valóságos államvédelmi hatóságot szervezett, amelyet végül Diocletianus császár átalakított.

Sáry vizsgálata tárgyává teszi a kereszténységnek a római jogra gyakorolt hatását is (XII. fejezet). A keresztény császárok által módosított tényállások közül – többek között – kitér a házastársi válás, a *prostitutio*, a nőrablás és a házasságtörés szabályainak megváltoztatására egészen Iustinianus császár koráig. Részletesen ismerteti az egyes büntetőszankciók módosulását is. Ennek sajátos esetét például a kolostorok börtönként való alkalmazása jelentette, amelyet Iustinianus rendeleteiben is megtalálhatunk. A római jog vizsgálatának ebben a Sáry-féle kiterjesztésében fontos további út nyílik meg a kutatás számára, amely elvezethet a bizánci jog tanulmányozásához is. Jól példázza ezt az előbb említett gyakorlat, mert Iustinianus után a X. században, VII. (Bíborbanszületett) Konstantín bizánci császár – keresztényi megfontolásból és a régi római törvények megtartásával – már az egyházakat, kolostorokat menedékhelyként biztosította a szándékos emberölést elkövetők részére is.

A kötet végén „Ajánlott irodalom” ad segítséget a leendő olvasók és hallgatók további tájékoztatáshoz. Sáry Pál könyve mindenképp tükrözi a római büntetőjog napjainkban felerősödött hazai kutatási igényét és jelentősen hozzájárul ahhoz a folyamathoz, amely méltó „párjaként” állítja e stúdiumot az évszázadok jogtudósai által kidolgozott római magánjog tudományos és tanítási rendszeréhez.